

OBSAH

ÚVODNÍK

OBECNÁ ČÁST

1. HISTORIE VÝŽIVY	17
2. DIETNÍ SYSTÉM	21
3. ZÁKLADNÍ SLOŽKY POTRAVY	27
3.1 MAKRONUTRIENTY	27
3.1.1 Proteiny	27
3.1.2 Sacharidy	29
3.1.3 Tuky	30
3.2 MINERÁLY, VODA	33
3.2.1 Minerály a stopové prvky	33
Sodík	33
Draslík	33
Hořčík	33
Vápník	34
Fosfor	35
Stopové Prvky	36
3.2.2 Voda	37
Balená přírodní minerální voda	37
Balená pramenitá voda	38
Balená kojenecká voda	38
Balená pitná voda	38
3.3 VITAMINY	39
3.3.1 Vitamíny skupiny B	39
3.3.2 Vitamin C	40
3.3.3 Vitamin K	40
3.3.4 Vitamin E	40
3.3.5 Vitamin A	41
3.3.6 Vitamin D	41
3.4 ALKOHOL	43
3.4.1 Absorpce a metabolismus alkoholu	43
3.4.2 Alkohol a energetický příjem, potřeba základních živin	44
3.4.3 Onemocnění vyvolaná užíváním alkoholu	44
Embryofetální alkoholový syndrom	45
3.4.4 Vliv mírné konzumace alkoholu na zdraví	45

4. ENERGETICKÝ METABOLIZMUS	47
4.1 ENERGETICKÉ SUBSTRÁTY	47
Sacharidy	47
Tuky	48
Bílkoviny	48
4.2 ENERGETICKÝ VÝDEJ	48
Bazální energetický výdej	48
Výdej energie při fyzické aktivitě	51
Termický efekt potravy	51
4.3 OVLIVNĚNÍ ENERGETICKÉHO VÝDEJE	52
Hladovění	52
Akutní onemocnění	52
5. ZÁSADY ZDRAVÉ VÝŽIVY	55
Pitný režim	56
Hmotnost	56
Aditiva	56
Pestrost stravy	57
Vitaminy, minerály	57
Příprava potravin	57
Pravidelnost stravy	57
6. VYŠETŘENÍ STAVU VÝŽIVY	59
6.1 ANAMNÉZA	59
6.2 FYZIKÁLNÍ VYŠETŘENÍ	60
6.3 POMOCNÁ VYŠETŘENÍ	62
6.4 LABORATORNÍ VYŠETŘENÍ	63
6.5 DIAGNOSTIKA MALNUTRICE	63
7. NUTRIGENETIKA A NUTRIGENOMIKA	69
7.1 INTERAKCE MEZI GENY A VNĚJŠÍM PROSTŘEDÍM –POHLED GENETIKA	69
7.2 NUTRIGENOMIKA A NUTRIGENETIKA – POHLED KLINIKA	81
Metabolická onemocnění	81
7.3 NUTRIGENETIKA A NUTRIGENOMIKA – PRAKTICKÝ VÝSTUP	86
SPECIÁLNÍ ČÁST	91
8. PROBLEMATIKA DĚTSKÉ VÝŽIVY	93
8.1 VÝŽIVA NOVOROZENCE A KOJENCE	93
8.1.1 Mateřské mléko – druhy mateřského mléka	94
8.1.2 Kojení	96
8.1.3 Umělá mléčná výživa	98
8.1.4 Speciální umělá kojenecká výživa	98
8.1.5 Nemléčné příkrmy	99
8.1.6 Přídavky v kojeneckém věku	100
8.1.7 Výživa předčasně narozených novorozenců (nezralých, narozených před termínem)	100
8.2 STRAVA BATOLAT	102

8.3 VÝŽIVA DĚTÍ VE STARŠÍM VĚKU	104
8.3.1 Předškolní děti (3–6 let)	104
8.3.2 Výživa školních dětí a dospívajících	105
8.4 NUTRIČNÍ SCREENING V PEDIATRII	107
8.5 ENTERÁLNÍ A PARENTERÁLNÍ VÝŽIVA V PEDIATRII	108
8.5.1 Enterální výživa	108
8.6 PARENTERÁLNÍ VÝŽIVA V PEDIATRII	115
8.6.1 Makronutrienty	116
8.6.2 Mikronutrienty – elektrolyty, vitaminy a stopové prvky	117
8.6.3 Praktické provedení PV a příprava infuzních roztoků	118
8.6.4 Refeeding syndrom	120
8.7 REHYDRATACE A REALIMENTACE	121
8.8 ALERGIE NA BÍLKOVINU KRAVSKÉHO MLÉKA – ABKM U DĚTÍ	123
9. TĚHOTENSTVÍ A LAKTACE	125
9.1 METABOLIZMUS V TĚHOTENSTVÍ	125
9.1.1 Metabolizmus bílkovin	125
9.1.2 Metabolizmus sacharidů	126
9.1.3 Metabolizmus tuků	126
9.1.4 Metabolizmus vody	126
9.2 PŘÍJEM ENERGIE V TĚHOTENSTVÍ	126
9.2.1 Stanovení energetické potřeby	126
9.2.2 Váhový přírůstek v těhotenství	127
9.2.3 Podvýživa	128
9.2.4 Obezita a nadváha	128
9.3 NUTRIČNÍ SLOŽENÍ STRAVY	128
9.3.1 Makronutrienty v těhotenství	128
9.3.2 Mikronutrienty v těhotenství	130
9.4 ZÁSADY ZDRAVÉHO STRAVOVÁNÍ	134
9.4.1 Obecné zásady zdravého stravování	134
9.4.2 Složení zdravé stravy	135
9.4.3 Nebezpečné látky v těhotenství	138
Alkohol	138
9.4.4 Technologické úpravy potravin a hygiena v kuchyni	139
9.4.5 Výživová doporučení pro ČR – těhotné a kojící ženy	139
9.5 OBDOBÍ PŘED PLÁNOVANÝM TĚHOTENSTVÍM A JEHO POŽADAVKY NA VÝŽIVU	140
9.6 VÝŽIVA BĚHEM LAKTACE	140
9.7 GESTAČNÍ DIABETES MELLITUS	140
9.7.1 Rizika GDM pro plod a matku	141
9.7.2 Diabetická dieta v těhotenství	141
10. PREDIABETES A DIABETES MELLITUS	143
10.1 PREDIABETES A PREVENCE DIABETU	143
10.1.1 Prevence diabetes mellitus	143
Dieta v prevenci diabetu 1. typu	144
Metabolický syndrom a diabetes 2. typu	146

Rozdělení postupů z hlediska preventivní intervence	149
Redukce hmotnosti a prevence diabetu	149
10.1.2 Bariatrická chirurgie a snížení výskytu diabetu	150
10.1.3 Dietní vlivy a vznik diabetu	150
Alkohol, nápoje a vznik diabetu	154
Další postupy v prevenci diabetu 2. typu	154
Skóre rizika diabetu	154
Endokrinní disruptory a organické polutanty	155
10.2 DIETNÍ LÉČBA PŘI DIABETES MELLITUS 1. TYPU	157
10.2.1 Principy léčby diabetes mellitus 1. typu	157
Léčba inzulinem	157
Cíle dietní intervence u diabetes mellitus 1. typu	158
Edukace diabetiků	159
Energetická nálož potravy	159
Pohybová aktivita	170
10.3 DIETA U DIABETU 2. TYPU	171
10.3.1 Cíle diabetické diety	173
AGEs ve stravě diabetika	185
Shrnutí pro praxi	188
10.3.2 Práce s tabulkami v praxi	188
10.4 MIKROBIOM, DIABETES MELLITUS A DALŠÍ METABOLICKÁ ONEMOCNĚNÍ	192
11. DIETNÍ LÉČBA PŘI OBEZITĚ	193
11.1 REDUKČNÍ DIETA JAKO SOUČÁST TERAPIE – ZÁSADY KALORICKÉ RESTRIKCE	194
11.2 SPECIFICKÉ LCD A VLCD DIETY	195
11.3 ZÁSADY PŘESKRIPCE REDUKČNÍ DIETY	197
11.4 PRAKTICKÝ POSTUP PŘI PŘESKRIPCI REDUKČNÍ DIETY	200
11.5 PRAKTICKÝ POSTUP PŘI ENERGETICKÉ RESTRIKCI	203
11.6 BARIATRICKÉ VÝKONY	205
12. DIETA A KARDIOVASKULÁRNÍ SYSTÉM	209
12.1 DIETA PŘI ATEROSKLERÓZE	210
Tuky a další dietní vlivy u aterosklerózy	210
Cholesterol a dyslipidemie	212
Jaké jsou změny lipidů u metabolického syndromu	214
Postavení diety v léčbě dyslipoproteinemií	216
Klasická pravidla diety	216
Akutní cévní příhody	222
12.2 ARTERIÁLNÍ HYPERTENZE	225
Sodík (sůl)	226
Draslík, ovoce a zelenina	229
Alkohol	229
Vápník, vitamin D	229
Káva	230
Arteriální hypertenze a obezita	230

13. DIETA PŘI OSTEOPORÓZE	231
Osteoporóza	231
Vápník	232
Vitamin D	233
14. DIETA PŘI DNĚ	237
15. DIETA A NUTRIČNÍ OPATŘENÍ U ONEMOCNĚNÍ GASTROINTESTINÁLNÍHO TRAKTU, JATER A PANKREATU	239
15.1 ONEMOCNĚNÍ DUTINY ÚSTNÍ	239
15.2 ONEMOCNĚNÍ JÍCNU	240
15.3 ONEMOCNĚNÍ ŽALUDKU	240
15.4 ONEMOCNĚNÍ TENKÉHO STŘEVA	241
Malabsorbční syndrom	241
Nespecifické střevní záněty	243
15.5 ONEMOCNĚNÍ TLUSTÉHO STŘEVA	244
Průjem	245
Zácpa	245
Vláknina a její význam	245
15.6 ONEMOCNĚNÍ PANKREATU	246
Akutní pankreatitida	246
Chronická pankreatitida	246
15.7 VÝŽIVA PŘI ONEMOCNĚNÍCH JATER A ŽLUČNÍKU	247
Akutní zánět jater – hepatitida	247
Jaterní cirhóza	247
Jaterní selhání	248
Cholecystolitiáza	248
16. DIETA PŘI ONEMOCNĚNÍ LEDVIN	249
16.1 SELHÁNÍ LEDVIN	249
Nutriční specifika dialyzační terapie	253
Malnutrice pacientů s chronickou renální insuficiencí	254
16.2 NEFROLITIÁZA	255
17. VÝŽIVA A IMUNOLOGIE, ALERGOLOGIE	257
17.1 VÝŽIVA A IMUNOLOGIE	257
17.2 POTRAVINOVÉ ALERGIE	258
18. VÝŽIVA A ENDOKRINOLOGIE	267
19. KŮŽE A VÝŽIVA	269
Atopická dermatitida	270
20. VÝŽIVA A NÁDOROVÁ ONEMOCNĚNÍ	273
Role diety v etiopatogenezi nádorových onemocnění	273
Rizikové faktory v dietě	273
Obezita	274
Dieta a prevence onkologických onemocnění	274
Malnutrice u onkologických pacientů	274
Dieta u onkologických pacientů	276

Alternativní diety u onkologických pacientů	277
Enterální a parenterální výživa v onkologii	277
21. PODVÝŽIVA	279
21.1 TYPY MALNUTRICE	279
21.2 PŘÍČINY PODVÝŽIVY	280
21.3 KOMPLIKACE MALNUTRICE	281
21.4 DIAGNOSTIKA MALNUTRICE	282
21.5 CÍLE NUTRIČNÍ PODPORY	283
21.6 ALGORITMUS NUTRIČNÍ PODPORY	284
22. UMĚLÁ VÝŽIVA	285
22.1 ENTERÁLNÍ VÝŽIVA	285
22.1.1 Způsoby podávání enterální výživy	285
22.1.2 Složení enterální výživy	288
22.1.3 Speciální formule enterální výživy	289
22.2 PARENTERÁLNÍ VÝŽIVA	289
22.2.1 Složení parenterální výživy	289
22.2.2 Žilní vstupy pro parenterální výživu	290
22.2.3 Systémy pro parenterální výživu	293
22.2.4 Monitorování umělé výživy	294
23. PROBLEMATIKA NEUROPSYCHIATRICKÝCH ONEMOCNĚNÍ	295
23.1 PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY	295
Obezita jako etiologický faktor poruch příjmu potravy	296
Mentální anorexie	296
Mentální bulimie	297
Léčba poruch příjmu potravy	297
23.2 NUTRIČNÍ PODPORA	298
Psychiatrická onemocnění	299
Neurologická onemocnění	299
24. PSYCHOLOGIE A OBEZITA	301
24.1 PSYCHOPATOLOGIE OVLIVŇUJÍCÍ JÍDELNÍ CHOVÁNÍ	301
24.1.1 Obecná psychopatologie	301
Deprese	301
Úzkostné poruchy	302
24.1.2 Specifická psychopatologie související s příjmem potravy	302
Záchvatovité přejídání – Binge eating syndrome	303
Noční přejídání – Night Eating Syndrome	304
Kontinuální jedení	304
Jídlo a závislost	305
Možnosti psychologické práce s obézními	306
Motivace k hubnutí	307
Očekávání od léčby	308
25. VEGETARIÁNSKÁ DIETA	309
25.1 ÚVOD	309
25.2 PŘEDNOSTI VEGETARIÁNSKÉ DIETY	311

25.3 RIZIKA VEGETARIÁNSKÉ DIETY	312
25.4 ENERGETICKÝ PŘÍJEM	313
25.5 VITAMINY	314
25.6 MINERÁLNÍ LÁTKY	315
25.7 MASTNÉ KYSELINY	316
25.8 MIKROŘASY	317
25.9 VEGETARIÁNSTVÍ A DĚTI	318
26. ALTERNATIVNÍ DIETOLOGIE, FAKTA A MÝTY V DIETOLOGII	321
26.1 NĚKTERÉ ALTERNATIVNÍ DIETY	321
26.1.1 Medicína proti stárnutí	321
26.1.2 Hladovění	322
26.2 MÓDNÍ DIETY V LÉČBĚ OBEZITY	323
26.3 FUNKČNÍ PORUCHY TRÁVICÍHO TRAKTU	323
26.4 MÝTY A FAKTA O VEGETARIÁNSTVÍ	327
26.5 NĚKTERÉ MÝTY V DIETOLOGII	329
Antioxidanty	329
Hořký pomeranč	329
Byliny a čaje	329
Zelený čaj	330
Káva	330
Chrom	331
Lykopen	331
Konjugovaná kyselina linolová	331
Sladidla	331
26.6 HOUBY	333
26.7 INTERAKCE LÉKŮ S PŘÍRODNÍMI LÁTKAMI	333
26.8 MASTNÉ KYSELINY A STRAVA	335
26.9 MARGARÍNY OBOHACENÉ FYTOSTEROLY	336
26.10 ZUBY A DIETY	339
26.11 ENDOKRINNÍ DISRUPTORY	340
26.12 ENERGETICKÉ NÁPOJE	341
26.13 NĚKTERÉ POJMY DNES SPÍŠE POLITICKÉ NEŽ VĚDECKÉ	341
Biopotraviny	341
Geneticky modifikované potraviny	341
Funkční potraviny	342
26.14 NĚKTERÉ FENOMÉNY MODERNÍ DOBY	342
Fast food	342
Fytoestrogeny	343
27. TABULKY	345
LITERATURA	391
ZKRATKY	403
REJSTŘÍK	405
AUTORSKÝ KOLEKTIV	417